

---

6. RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo, konstitucinis statusas (Konstitucijos 77 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 3 d. nutarimas

Konstitucijos 77 straipsnyje nustatyta, kad Prezidentas yra valstybės vadovas (1 dalis), kad jis atstovauja Lietuvos valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų (2 dalis). Aiškindamas šias Konstitucijos 77 straipsnio nuostatas Konstitucinis Teismas 2000 m. gegužės 8 d. nutarime konstatavo, kad valstybės vadovo statusą Konstitucijoje nustatytam laikui įgyja tik vienas asmuo, t. y. Prezidentas, kurį išrenka Lietuvos Respublikos piliečiai, ir kad Prezidento, kaip valstybės vadovo, teisinis statusas yra individualus, besiskiriantis nuo visų kitų piliečių teisinio statuso.

Konstitucinis Teismas 2002 m. birželio 19 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją Prezidento, kaip valstybės vadovo, teisinis statusas skiriasi ir nuo visų kitų valstybės pareigūnų teisinio statuso, kad įstatymų leidėjui neleidžiama nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigtas individualus, nuo visų kitų valstybės pareigūnų teisinio statuso besiskiriantis Prezidento teisinis statusas ir sudarytos teisinės prielaidos kurį nors kitą asmenį prilyginti Prezidentui – valstybės vadovui.

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarime konstatuota ir tai, kad Prezidento, kaip valstybės vadovo, individualų, išskirtinį teisinį statusą atskleidžia įvairios Konstitucijos nuostatos, kurios įtvirtina: Prezidento neliečiamybę; negalimumą Prezidentui būti Seimo nariu, užimti kitas pareigas, gauti kitokį atlyginimą, išskyrus Prezidentui nustatytą atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą; asmens, išrinkto Prezidentu, pareigą sustabdyti savo veiklą politinėse partijose ir politinėse organizacijose; reikalavimus kandidatams į Prezidentus ir Prezidento rinkimų pagrindus bei tvarką; Prezidento priesaiką; Prezidento įgaliojimus, jų pradžią ir pabaigą ir kt.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Prezidento konstitucinis statusas – tai ne vien Prezidentui Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytų įgaliojimų suma; Prezidentas, kaip Tautos tiesiogiai renkamas valstybės vadovas, simbolizuoja Lietuvos valstybę, jos visuomenės vertybes ir personifikuoja Lietuvos Respubliką tarptautiniuose santykiuose.

Taigi Konstitucijoje įtvirtintas Prezidento, kaip valstybės vadovo, teisinis statusas yra individualus, išskirtinis, besiskiriantis nuo visų kitų piliečių, valstybės pareigūnų teisinio statuso.

Respublikos Prezidento socialinės garantijos (Konstitucijos 90 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 3 d. nutarimas

Neatskiriama individualaus, išskirtinio Prezidento – valstybės vadovo konstitucinio statuso dalis yra konstitucinės Prezidento socialinės garantijos.

Konstitucijos 90 straipsnyje įtvirtinta, kad Prezidentas turi rezidenciją, taip pat kad Prezidento ir jo rezidencijos finansavimą nustato įstatymas. Aiškindamas šias Konstitucijos 90 straipsnio nuostatas Konstitucinis Teismas 2002 m. birželio 19 d. nutarime konstatavo:

– Konstitucijos 90 straipsnio nuostatos interpretuotinos atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją Prezidento teisinis statusas yra individualus, besiskiriantis nuo visų kitų valstybės pareigūnų statuso; šios konstitucinės nuostatos reiškia, kad Prezidento veiklą

finansuoja, jo materialines ir socialines garantijas užtikrina valstybė, kad tam reikalingos lėšos turi būti numatomos valstybės biudžete, kad Prezidento ir jo rezidencijos finansavimas turi būti reguliuojamas įstatymais;

– konstituciniai reikalavimai, kad Prezidento ir jo rezidencijos finansavimą nustato įstatymas, taip pat kad neleidžiama nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigtas individualus, nuo visų kitų valstybės pareigūnų teisinio statuso besiskiriantis Prezidento teisinis statusas ir sudarytos teisinės prielaidos kurį nors kitą asmenį prilyginti Prezidentui, reiškia ir tai, kad neleidžiama nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos kurį nors kitą asmenį prilyginti buvusiam Prezidentui;

– Konstitucijos 90 straipsnio nuostatos suponuoja tai, kad neatskiriamas Prezidento finansavimo elementas ir valstybės vadovo konstitucinė socialinė garantija yra Prezidento pensija; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį šios pensijos dydį, tokias jos skyrimo ir mokėjimo sąlygas, kurios atitiktų Prezidento, kaip valstybės vadovo, orumą, jo individualų, išskirtinį teisinį statusą;

– Konstitucijos 90 straipsnio nuostatos reiškia ir tai, kad įstatymų leidėjui neleidžiama nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį koks nors asmuo, kuris nebuvo išrinktas Prezidentu, galėtų gauti Prezidento pensiją;

– įstatymų leidėjas gali, nepažeisdamas Konstitucijos, nustatyti buvusio Prezidento finansavimą atsižvelgdamas į tai, kokiais konstituciniais pagrindais yra nutrūkę Prezidento įgaliojimai, taip pat į tai, ar tas pats asmuo nėra perrinktas arba vėl išrinktas Prezidentu.

Taigi individualus, išskirtinis Prezidento konstitucinis statusas nuo visų kitų piliečių teisinio statuso skiriasi *inter alia* Prezidento socialinių garantijų požiūriu.

Pažymėtina, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos dėl Prezidento pensijos, kaip neatskiriama jo finansavimo elemento ir valstybės vadovo konstitucinės socialinės garantijos, taikytinos ir kitoms įstatyme nustatytoms Prezidento pensijos esmė ir paskirtį atitinkančioms valstybės išmokoms, nesvarbu, kaip jos pavadintos.

Aiškinant Konstitucijos 90 straipsnio nuostatą, kad Prezidento ir jo rezidencijos finansavimą nustato įstatymas, pažymėtina, jog ja yra įtvirtinta Prezidento ir jo rezidencijos finansavimo garantija, kurios paskirtis – užtikrinti, kad Prezidentas galėtų tinkamai vykdyti savo pareigas, *inter alia* tinkamai atstovauti Lietuvos valstybei. Taigi ši konstitucinė garantija reiškia, kad įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu nustatyti Prezidento pareigoms vykdyti reikalingą finansavimą, kuris apima ne tik pareigas vykdančio Prezidento veiklos ir rezidencijos finansavimą, bet ir deramą, t. y. Prezidento, kaip valstybės vadovo, orumą ir išskirtinį teisinį statusą atitinkantį, buvusiam Prezidentui užtikrinamą finansavimą, *inter alia* Prezidento pensiją ar kitą jos esmę ir paskirtį atitinkančią valstybės išmoką. Šis finansavimas taip pat apima lėšas, kurių reikia pagal valstybinį ir (ar) diplomatinį protokolą Prezidentą lydinčio asmens (sutuoktinio, kito šeimos nario) išlaidoms, susijusioms su jo pagalba Prezidentui vykdant pareigas, padengti.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 90 straipsnio nuostatomis nereguliuojamas Prezidento sutuoktinio teisinis statusas, taip pat jo materialinis (socialinis) aprūpinimas Prezidentui mirus, tačiau socialinė parama Prezidento sutuoktiniui, kitiems jo šeimos nariams laiduojama kitų Konstitucijos nuostatų pagrindu, *inter alia* pagal Konstitucijos 52 straipsnį teikiant socialinę paramą našlystės atveju.